

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Лукашик Софія

Сучасний етап розвитку вищої освіти в Україні характеризується підвищеними вимогами до особистості майбутнього фахівця, який має бути не лише професійно компетентним, а й психологічно стійким. Здобувачі вищої освіти постійно стикаються з інтелектуальними перевантаженнями, необхідністю адаптації до нових соціальних умов та кризовими явищами (пандемія, військовий стан). У таких умовах ефективність навчальної діяльності та збереження ментального здоров'я безпосередньо залежать від обраних студентом поведінкових стратегій, зокрема копінг-стратегій (стратегій подолання стресу).

Соціально-психологічна характеристика здобувачів вищої освіти є комплексним науковим аналізом особистості студента як специфічної соціальної групи, що перебуває на етапі інтенсивного професійного становлення, інтелектуального розвитку та соціальної зрілості. Сучасні наукові розвідки розглядають цей феномен крізь призму нових викликів (дистанційне навчання, стрес-фактори воєнного стану), що суттєво трансформують емоційний та адаптаційний профіль молоді[1].

Соціально-психологічна характеристика здобувачів вищої освіти охоплює комплекс особистісних властивостей, ціннісних орієнтацій, когнітивних і поведінкових характеристик. Цей період здебільшого припадає на студентський вік (17–25 років), що є перехідною фазою від пізньої юності до ранньої дорослості [1].

Мета тези – здійснити теоретичний аналіз підходів до соціально-психологічної характеристики здобувачів вищої освіти.

Юнацький вік займає особливе місце у віковій періодизації розвитку особистості, оскільки саме в цей період відбуваються глибокі якісні зміни у структурі самосвідомості, системі цінностей, мотиваційній сфері та способах взаємодії з соціальним середовищем. Юність є перехідним етапом між підлітковим

віком і дорослістю, що характеризується інтенсивним пошуком власної ідентичності, формуванням життєвих планів і професійного самовизначення. Саме тому психологічні особливості цього віку мають принципове значення для розуміння здатності молодшої людини адаптуватися до складних і кризових умов, зокрема в ситуації воєнного стану [16].

Аналіз даного періоду показав, що в здобувачів вищої освіти відбуваються певні зміни [3]:

1. Соціальні характеристики [2, 3]:

- *Зміна соціального статусу*: перехід від учня школи до самостійного суб'єкта освітнього процесу, набуття нових прав та обов'язків.
- *Соціалізація та професіоналізація*: активне засвоєння соціальних ролей, інтеграція в професійне середовище та побудова бази для майбутньої кар'єри.
- *Фінансова та побутова автономія*: поступове відокремлення від батьків, прагнення до самостійного проживання та пошук джерел заробітку.
- *Освоєння нового середовища*: адаптація до умов студентського колективу, проживання в гуртожитку та дотримання правил академічної спільноти.

2. Психологічні особливості [1, 2, 3]:

- *Становлення ідентичності*: усвідомлення свого місця в соціумі, формування цілісного образу «Я» та подолання вікових криз юності.
- *Ціннісно-смілова сфера*: переоцінка життєвих пріоритетів, формування світогляду, моральних устремлінь і соціальної відповідальності.
- *Розвиток інтелекту*: високий рівень розвитку критичного та абстрактного мислення, здатність до глибокого аналізу та самостійного пізнання.
- *Емоційна сфера*: підвищена чутливість до стресових факторів (сесії, публічні виступи, конкуренція), поєднана зі зростанням емоційної саморегуляції.

3. Специфіка адаптації та міжособистісної взаємодії [1, 2, 4]:

- *Комунікативна активність*: провідне значення має спілкування з

однолітками, формування професійних зв'язків та дружніх стосунків.

- *Адаптаційні процеси*: успішність навчання залежить від рівня емоційної стійкості, гнучкості поведінки та соціальної підтримки.

- *Вплив сучасного контексту*: необхідність пристосовуватися до змішаного або дистанційного формату навчання, а також до умов підвищеної невизначеності й стресу.

4. Провідні суперечності періоду:

- *Прагнення до незалежності й матеріальна залежність*: бажання повної свободи рішень часто обмежується фінансовою підтримкою з боку батьків.

- *Рівень домагань і реальні можливості*: завищені кар'єрні очікування можуть стикатися з нестачею практичного досвіду.

- *Індивідуалізація як потреба в приналежності*: прагнення виділитися серед інших конкурує з необхідністю бути прийнятим у студентську групу.

5. Психологічні новоутворення студентського віку:

- *Соціальна зрілість*: здатність брати відповідальність за свої вчинки та самостійно приймати рішення.

- *Професійна самосвідомість*: розуміння суті обраного фаху, формування особистісних якостей, необхідних для майбутньої роботи.

- *Прагнення до самоактуалізації*: потреба в постійному саморозвитку та розкритті власного творчого потенціалу [1, 2, 4].

Однією з ключових характеристик юнацького віку є формування особистісної ідентичності. У межах психосоціальної теорії розвитку Ерік Еріксон визначав юність як стадію кризи ідентичності, де центральним завданням є формування цілісного уявлення про себе, свої можливості, цінності та життєві орієнтири. Успішне подолання цієї кризи сприяє формуванню стійкого почуття ідентичності, тоді як її ускладнення може призводити до дифузії ролей, внутрішньої дезорієнтації та підвищеної вразливості до стресу [1].

Процес формування ідентичності в юнацькому віці тісно пов'язаний із

розвитком самосвідомості та рефлексії. Молоді люди починають активно осмислювати власний внутрішній світ, аналізувати свої переживання, мотиви та вчинки. Зростає значущість питань сенсу життя, життєвих цілей і перспектив. Саме в цей період формується здатність до глибшого самопізнання, яка, з одного боку, є важливим ресурсом особистісного розвитку, а з іншого – може посилювати внутрішні конфлікти та емоційне напруження [3].

Отже, соціально-психологічна характеристика здобувачів вищої освіти відображає особливості їхнього особистісного становлення, професійного самовизначення, соціальної адаптації та міжособистісної взаємодії в умовах сучасного освітнього середовища. Студентський вік є важливим етапом формування самооцінки, ціннісних орієнтацій, емоційної стійкості та професійної ідентичності. Сучасні соціальні виклики, інформаційне навантаження та психоемоційне напруження впливають на психологічне благополуччя студентської молоді, що зумовлює необхідність психологічного супроводу та створення безпечного освітнього середовища. Отримані результати можуть бути використані у діяльності психологічних служб закладів вищої освіти для підтримки особистісного розвитку, формування життєстійкості та оптимізації соціальної адаптації здобувачів освіти.

Список використаних джерел

1. Діхтяренко С., Ременюк Я. Соціально-психологічна характеристика студентства. Психологічний журнал. №12. 2024р. С 40-48 <http://psyj.udpu.edu.ua/issue/view/18148>
2. Левченко М., Феденько С., Форостян Ф. Особливості соціальної адаптації здобувачів вищої освіти до освітнього процесу в умовах воєнного стану. Актуальні питання гуманітарних наук, № 12. 2022.С.25-30.
3. Мельничук Т. І. Соціально-психологічні чинники самовизначення студентської молоді у сфері зайнятості. Актуальні проблеми психології, 2018.
4. Жданюк Л. О. Соціально-психологічні особливості студентського віку. Вісник післядипломної освіти, № 15. 2017. С.38-45